19è Premi
Atrapallibres

Guia de lectura a càrrec de Montse Marcet

Ibbycat
Consell Català
del Llibre Infantil
i Juvenil

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

Ajuntament de Barcelona

Gobierno de España
Ministerio de Cultura y Deporte

Fitxa

Autor/a: Oriol Canosa
Il·lustrador/a: Cuchu (Sonia González)
Lloc d'edició: Barcelona
Editorial: Baula
ISBN: 9788447947867
Premis:
- Finalista Premi Ala Delta 2021

Resum

Gràcies a uns documents trobats a les golfes del Palau de Carabàs per un expert en art flamenc que havia de valorar les obres que volien posar a la venda els hereus de la marquesa, podem conèixer aquesta extraordinària història, que va passar a l'illa de Samala l'any 1927.

A través d'aquest recull catalogat i endreçat de retalls de premsa, atestats policials, fragments de diaris personals, cartes i fins i tot receptes de cuina, descobrim el segrest perpetrat pel bandit Grigori Mihailovitx Semiónov a una de les germanes bessones Paula i Martina Mataquín, nebodes de la marquesa de Carabàs, i com es va resoldre aquest cas.

Un excel·lent joc narratiu, construït de manera enginyosa i divertida, ens permetrà entrar en aquesta història amb una fantàstica dosi d'aventura, misteri i humor i on les il·lustracions tenen una importància més gran del que sembla.

Autors

Oriol Canosa (Tarragona, 1975) és escriptor i ha estat llibreter molts anys. Ha publicat un munt de novel·les infantils, llibres de poesia, contes i llibres de coneixements i ha participat en unes quantes revistes infantils com ara el Cavall Fort, el Tatano, el Petit Sàpiens, la República Jove o el Cocoter. Els diumenges acostuma a descansar una mica.

Sònia González (Barcelona, 1977)
A Rússia, a Alemanya, als Estats Units, a Itàlia, a Polònia! Els llibres de la Sònia González, que és el nom veritable de la Cuchu, han viatjat molt més que ella. És pedagoga i va ser educadora de nens i nenes amb necessitats educatives especials. Va començar a il·lustrar per casualitat, quan va descobrir que era una forma divertida i eficaç de comunicar-se amb els seus alumnes. Ha treballat per moltes editorials, tant per llibres de text com llibres il·lustrats i ha fet tàndems, entre d'altres, amb Oriol Canosa, Josep Vallverdú o Anna Fité.

Alguns elements interessants de l'obra

Ús del recurs del narrador editor

En el pròleg apareix aquest narrador en tercera persona, que no arriba a ser omniscient perquè no té coneixement de tot el que passa però que ens presenta la història amb un recull exhaustiu de diferents textos que explica que ha trobat en un bagul i que ens van desgranant els fets. Aquest narrador després desapareix, però ens permet saber tot el que va passar.
En el recull hi tenim des de l'informe psicològic d'un metge, cartes familiars, retalls de premsa, informes policials, un contracte de lloguer, un butlletí astronòmic, receptes, mapes, notes musicals, un menú i bitllets de ferri fins a la transcripció del judici i els diaris personals de les bessones.
Aquest recurs narratiu ens permet observar diferents eines per narrar una història.

Pàgines 44-45:

«Oficina de policia de l'illa de Samala,
26 de juny de 1927.
A l'atenció del comissari Cox,
oficial de la policia Continental.

Benvolgut comissari,
Finalment el bandit Grigori Mihailovitx Semiónov ha actuat i no hem pogut fer res per impedir-ho. La Paula Mataquín, neboda de la marquesa de Carabàs, ha estat segrestada i en Semiónov en demana un rescat de mig milió de rals».

Pàgines 94-95

«Estimat diari,
Avui és l'aniversari de la Martina i mai no l'havia trobat tant a faltar com avui!
Penso en ella tota l'estona i suposo que en Grigori s'adona que estic trista perquè fa tot el que pot per animar-me».

Ús de referències històriques

L'autor fa picades d'ullet amb els noms dels personatges, espais i edificis que estan inspirats en personatges reals, fets històrics o altres llibres.

Grigori Semiónov va existir de veritat: va ser un cap contrarevolucionari rus de la regió del llac de Baikal entre 1917 i 1920.

Nicolaes Tulp va ser un metge i polític neerlandès del segle XVII que en el seu temps va ser molt reconegut com a metge cirurgià i anatomista. Nomenat *praelector* d'anatomia, va regularitzar les disseccions públiques.
Rembrandt el va immortalitzar en la seva obra *La lliçó d'anatomia del Dr. Nicolaes Tulp*.

La importància de les il·lustracions

Sense que en siguem del tot conscients, representen cada un dels documents que expliquen la història, donant-los la forma adequada per descriure el tipus d'escrit que ens estan mostrant.
La il·lustradora ha incorporat petits detalls que complementen la narració, com els dibuixos de les plantes amb els noms amb llatí, o un retrat del pintor Van Eyck, els cors repartits per les pàgines del diari de les bessones, el retrat fet per la Paula del bandit i un munt de cosetes més que van més enllà que les il·lustracions de rigor que solen acompanyar els llibres d'aquestes característiques.

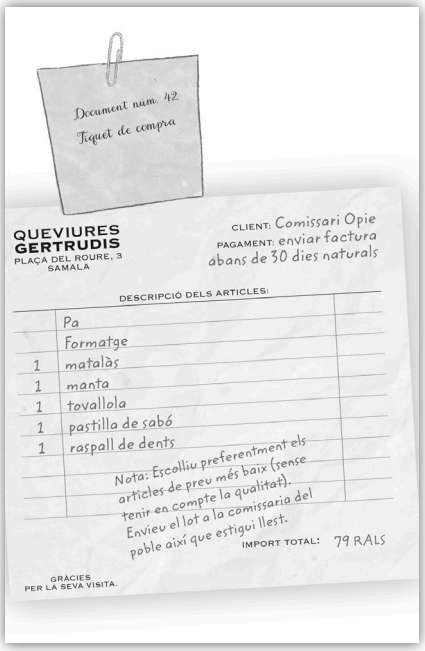
Document núm. 42
Tiquet de compra

QUEVIURES GERTRUDIS
PLAÇA DEL ROURE, 3
SAMALA

CLIENT: Comissari Opie
PAGAMENT: enviar factura abans de 30 dies naturals

DESCRIPCIÓ DELS ARTICLES:

	Pa
	Formatge
1	matalàs
1	manta
1	tovallola
1	pastilla de sabó
1	raspall de dents

Nota: Escolliu preferentment els articles de preu més baix (sense tenir en compte la qualitat). Envieu el lot a la comissaria del poble així que estigui llest.

IMPORT TOTAL: 79 RALS

GRÀCIES PER LA SEVA VISITA.

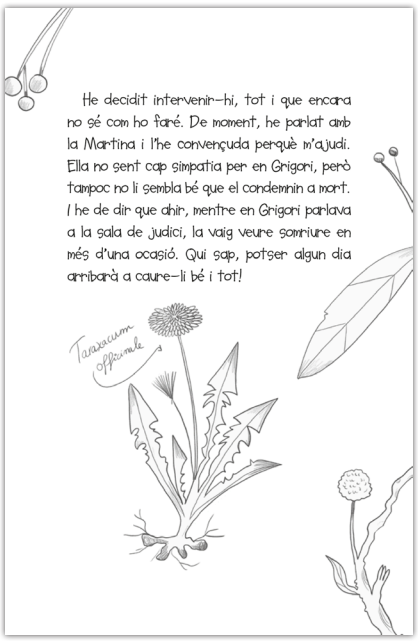
He decidit intervenir-hi, tot i que encara no sé com ho faré. De moment, he parlat amb la Martina i l'he convençuda perquè m'ajudi. Ella no sent cap simpatia per en Grigori, però tampoc no li sembla bé que el condemnin a mort. I he de dir que ahir, mentre en Grigori parlava a la sala de judici, la vaig veure somriure en més d'una ocasió. Qui sap, potser algun dia arribarà a caure-li bé i tot!

Taraxacum officinale

Els personatges

Tenim com a personatges protagonistes dos de «bons» i un de «dolent». Les dues germanes bessones, la Paula i la Martina, són les protagonistes, però el bandit Grigori, tot i ser presentat com el dolent, també ho és; malgrat que a l'inici de la història el podríem qualificar d'antagonista, va esdevenint també un personatge principal i hi anem simpatitzant al llarg de la història.
Els personatges secundaris també tenen una gran importància; no tant el Tomeu i la tieta de les nenes com els testimonis, que seran fonamentals per deslliurar el bandit de la forca.

Possibles propostes per a una presentació suggerent de l'obra i la seva mediació:

ABANS

Observar atentament la coberta

Aquest llibre pertany a una col·lecció de narrativa, i segueix un patró per poder-lo identificar dins aquesta col·lecció.

Si oferim uns quants llibres més d'aquesta col·lecció, podrem jugar a comparar la imatge de la portada, i veure com, tot i seguir un mateix patró, ens permet intuir de què anirà la història o quin to tindrà, a quina edat va dirigit més o menys el llibre i per què s'ha triat un tipus d'il·lustració concret.

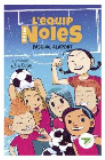

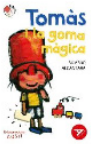

Buscar altres llibres que parlin de bessons o bessones

Podem buscar altres llibres o àlbums en què els protagonistes siguin bessons o bessones i veure si és important per a la història que sigui així.

Coneixem algú que tingui un bessó o bessona? És cert que hi ha una connexió especial amb els germans que són bessons?

DURANT

Recopilar coneixements de botànica

La Paula és una gran experta en flors i plantes, i això li permet ampliar la seva dieta quan està segrestada. Podem anar apuntant totes les propostes que va explicant al llarg de la narració i fer-ne un recull que podem fer servir quan anem al bosc, i fins i tot podem muntar un àpat amb el que puguem recollir (supervisat per algun adult, és clar).

Observar les diferents tipografies

Al llarg de la narració, podem descobrir que la tipografia varia en funció del tipus de document que es mostra. Podem anar classificant els documents com a oficials, personals o públics, comentant la importància que té això a l'hora d'interpretar el contingut.

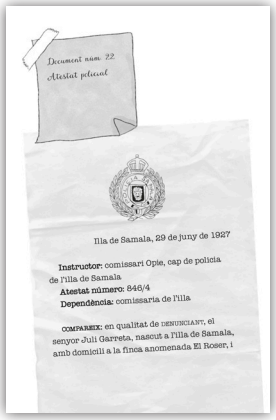
Document núm. 22
Atestat policial

Illa de Samala, 29 de juny de 1927

Instructor: comissari Opie, cap de policia de l'illa de Samala
Atestat número: 846/4
Dependència: comissaria de l'illa

COMPAREIX: en qualitat de DENUNCIANT, el senyor Juli Garreta, nascut a l'illa de Samala, amb domicili a la finca anomenada El Roser, i

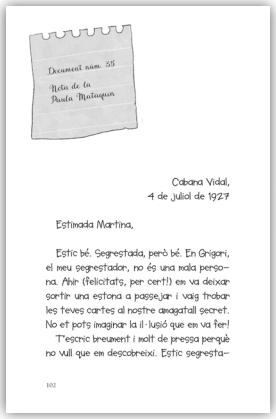
Document núm. 55
Nota de la Paula Matiaqua

Cabana Vidal,
4 de juliol de 1927

Estimada Martina,

Estic bé. Segrestada, però bé. En Grigori, el meu segrestador, no és una mala persona. Ahir (felicitats, per cert!) en va deixar sortir una estona a passejar i vaig trobar les teves cartes al nostre amagatall secret. No et pots imaginar la il·lusió que en va fer!

T'escric breument i molt de pressa perquè no vull que en descobreixi. Estic segresta-

102

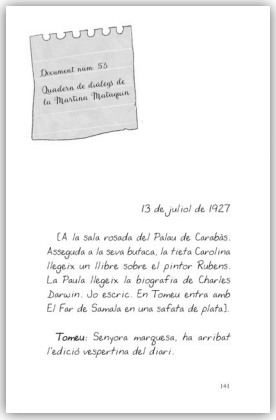
Document núm. 55
Quadern de diàlegs de la Martina Matiaqua

13 de juliol de 1927

(A la sala rosada del Palau de Carabàs. Assegudes a la seva butaca, la tieta Carolina llegeix un llibre sobre el pintor Rubens. La Paula llegeix la biografia de Charles Darwin. Jo escric. En Tomeu entra amb El Far de Samala en una safata de plata).

Tomeu: Senyora marquesa, ha arribat l'edició vespertina del diari.

141

DESPRÉS

Descobrir les fonts dels autors

Podem investigar qui eren els personatges de qui l'autor ha agafat el nom per posar-lo als seus personatges (Nicolaes Tulp, Grigori Semiónov, Van Eyck i el castell de Carabàs), i aprofitar per explicar de quines fonts treuen les idees a vegades els autors per confeccionar una història, i com, del que han llegit o investigat, en pot sortir alguna creació.

També sabem que la il·lustradora no coneixia el bandit real i que va dibuixar-lo fent que se li assemblés molt sense haver-lo vist. Això també ens mostra que, si tenim material emmagatzemat a la memòria, podem recórrer-hi i crear un personatge.

Podem intentar dibuixar, sense buscar informació, un pont de ferro, un gratacel, un gos, un plat de menjar o el que vulgueu, i comprovar com sabem fer-ho sense copiar d'enlloc gràcies al que ja hem vist i observat abans, fent treballar la memòria.

Escoltar la música de la història

Ens expliquen que el Grigori toca amb l'acordió una cançó russa que li agrada molt. Sembla que la va compondre un compositor rus per encàrrec del comandant del regiment rus de la guerra russo-japonesa per homenatjar els companys morts en la batalla. I a més, va ser a la ciutat de Samara (que s'assembla molt a Samala) on es va tocar per primera vegada en forma de vals.

Més tard, el poeta Stepan Petrov hi va posar lletra, la qual cosa va fer que es popularitzés molt més.

Podem buscar la peça i escoltar-la.
https://www.youtube.com/watch?v=bBSB08vmg30

Sabem que la lletra original diu així:

Al nostre al voltant, hi ha calma;
els pujols estan coberts per la boira,
de sobte, la lluna brilla a través dels núvols,
greus, mantenen la calma.
La resplendor blanca de les creus: els herois estan adormits.
les ombres del passat giren al voltant,
recordant les víctimes de les batalles.
La benvolguda mare està vessant llàgrimes,
la jove esposa està plorant, tots com un de sol ploren,
maleint el destí, maleint el destí!
Al nostre voltant hi ha calma;
el vent es va emportar la boira,
els guerrers dormen en els pujols de Manxúria
i no poden sentir les llàgrimes russes.
Deixeu que el murmuri del sorgo us adormi,
dormin en pau, herois de la terra russa,
benvolguts fills de la Pàtria.
La benvolguda mare està vessant llàgrimes,
la jove esposa està plorant, tots com un de sol ploren,
maleint el destí, maleint el destí!
Et vas enamorar de Rússia, vas morir per la Pàtria,
creu-ho, et venjarem i celebrarem una vetlla sagnant.

Podem comparar la lletra amb la versió que en fa el Grigori i veure quins elements hi afegeix per adaptar-ho a la seva situació (pàgina 77).

Preguntes especials

— Ja hem vist que el text està ple de referències i picades d'ullet a personatges i fets reals, però hi ha una referència a un nom que ens pot remetre a un conte clàssic. L'heu descobert? Sabeu a quin conte ens remet?

— El narrador editor (l'expert en pintura flamenca) és una figura que desapareix després del pròleg. Coneixem altres llibres que utilitzin aquest recurs per explicar la història? Un dels més coneguts és El Quixot, però n'hi ha molts més...
(Cide Hamete Benengeli és presentat pel narrador-editor del Quixot al capítol 9 de la primera part com l'autor d'un manuscrit aràbic que és traduït al castellà per un morisc.)

— Hi ha una discussió entre la Paula i la seva tia referent a la pena de mort. Què en penseu? És proporcional la pena que se li adjudica? Et sembla adequat el que fan les bessones per alliberar en Grigori?

— Et sembla que faltaria algun element més per poder explicar la història? Hi has trobat a faltar alguna cosa?

— Gràcies al diari que escriuen les bessones, i a les transcripcions de les converses de la Martina, podem saber detalls molt concrets del que va passar. Creus que és interessant escriure un diari personal? Ho fas?

— Hi ha molta ironia amagada en les diferents cartes i documents. En sabries trobar algun exemple?

— T'imaginaves que acabaria així? Li canviaries el final?